

โคลงสง่ากษัตริย์โบราณ
ของปลาว

สันติสุข โสภณสิริ:แปล

ໄລຍະສຳຄັນຂອງປະຫວັດ ປະເທດ

ສຳນັກຂ່າວສຳນັກຂ່າວສຳນັກຂ່າວ
ສຳນັກຂ່າວສຳນັກຂ່າວສຳນັກຂ່າວ
ສຳນັກຂ່າວສຳນັກຂ່າວສຳນັກຂ່າວ

ອຸທິນ ບຸນຍາວົງ

Klong Suphasit Boran Khong Lao (The Collection of Old Lao's Proverbs) Thai translation by Santisukh Sopanasiri. First published in April 1989. Originally published in Laotian under the title of **Klong Suphasit Buran**, by The National Institute for Cultural and Literary Research, Vientiane, 1986. This book was published by Pacarayasara Book Publishing Group in collaboration with The Sathirakoses-Nagapradipa Foundation and Toyota Foundation.

**คณะกรรมการโครงการแปล
วรรณกรรมเพื่อนบ้าน
มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป**

๑. นายปรีดี บุญซื่อ
๒. นายธัญญา ชุนชฎาธาร
๓. นายสันติสุข โสภณสิริ
๔. นายอาทร เตชะธาดา
๕. นายปราโมทย์ วงศ์ทองเหลือ
๖. นายหรินทร์ สุขวัจน์
๗. นายประชา หุตานุวัตร

ลิขสิทธิ์โดย มูลนิธิ

โคลงสุภาษิตโบราณของลาว

สันติสุข ไสภณสิริ
แปลจากภาษาลาว

โครงการแปลวรรณกรรมเพื่อนบ้าน
มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป

ชุดวรรณกรรมเพื่อนบ้าน
ISBN 974-86882-7-5

โคลงสุภาสิตโบราณของลาว
แปลจาก **คำไทยสุภาษิตโบราณ**
พิมพ์ครั้งแรก เมษายน ๒๕๓๒

โครงการแปลวรรณกรรมเพื่อนบ้าน
มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
สันติสุข โสภณสิริ บรรณาธิการ
อาทิตยา ชันธารักษ์ วาดลายเส้นและจัดรูปเล่ม
สมเกียรติ แซ่ตั้ง ออกแบบปก
สำนักงาน มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
๓๐๓/๗ ซ.สันติภาพ ถ.นเรศ บางรัก
กทม. ๑๐๕๐๐ โทร. ๒๓๓-๒๓๘๒

จัดจำหน่ายทั่วประเทศไทย
สายส่งคึกษิต บริษัทเคล็ดไทย จำกัด
๑๑๗ ถ.เฟื่องนคร (ตรงข้ามวัดราชบพิธ)
เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๒-๕๖๙๖-๘

ราคา ๕๐ บาท

พิมพ์ที่

โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์ โทร. ๕๒๔-๖๙๔๔

คำนำโครงการแปลวรรณกรรมเพื่อนบ้าน

นับเป็นนิมิตหมายที่ดี ที่เวลานี้รัฐบาลและสื่อมวลชนไทยหันมาสนใจในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนมากขึ้น และในบรรดาประเทศอินโดจีนด้วยกันนั้น ลาวดูจะเป็นเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกับไทยมากที่สุดทั้งในทางภาษาและวัฒนธรรม ในทางประวัติศาสตร์เองก็รับรองกันว่าไทย-ลาวนั้น มาจากบรรพบุรุษต้นตระกูลเดียวกัน คือ พ่อขุนบรม ในตำนานกล่าวไว้ว่า ขุนบรมได้สถาปนาอาณาจักรไทย-ลาวซึ่งแยกตัวกันออกไปสร้างบ้านแปลงเมืองว่าหากต่อไปภายหน้าพี่น้องเกิดรบชิงบ้านชิงเมืองกันก็ขอให้พินาศฉิบหายดังปรากฏในคำกลอนอีสานโบราณว่า

“เจ้าพี่น้องหากแม่นลูกกูผู้เดียวตาย... กูบันให้สุเจ้าแล้วดังนี้
ภายหน้าผู้ใดอย่าโลภตันทา อิจจามักมาก แลเอารัฟลข้างม้าไปตก
แดน เอานอกดาบเขนแพนไปตกท่ง แล้วรบเลวเอาบ้านเมืองกัน
ดังนั้น ให้ผู้นั้นวินาศฉิบหาย... เมืองอ้ายไว้แก่อ้ายเมืองน้องไว้แก่น้อง
อย่าทำร้ายเบียดเบียนกัน อย่าผิดช่องข่มเหงเอากี่พ่อเทอญ”

คำสาปแช่งโบราณนี้ดูจะใช้ได้ดีกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพราะที่ผ่านมามีกรณีพิพาทกันทั้งในเรื่องลัทธิและเขตแดนแล้ว ก็แต่ความพินาศเดือดร้อนแก่ทั้งสองฝ่าย ซึ่งแท้จริงก็สืบมาจากสายโลหิตเดียวกัน

ตอนนี้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลลาวกลมเกลียวกันถึงขนาดคิดจะสร้าง "ขัวใหญ่" (สะพานใหญ่) ข้ามแม่น้ำโขง แต่ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นฉากทางการเมืองซึ่งมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน จะมีความแน่นอนและมีความจริงใจต่อกันแค่ไหน เพียงไรคงต้องคอยดูกันต่อไป และอาจเป็นไปได้ว่า ภายหน้าแม้จะไม่มี การรบพุ่งกันด้วยอาวุธระหว่างไทย-ลาวอีก หากจะมีการเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจเข้ามาแทนที่ ซึ่งอาจจะเลวร้ายพอ ๆ กันหรือยิ่งกว่าการชิงบ้านชิงเมืองแบบเก่าเสียอีก และเมื่อนั้นพี่น้องไทย-ลาวก็คงไปไม่พ้นจากคำสาปแช่งของขุนบรมเป็นแน่แท้

สิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างสายสัมพันธ์อันใสสะอาดต่อกันระหว่างไทย-ลาว ก็คือ วัฒนธรรม อันเป็นเสมือน "ขัวใหญ่" ที่มองไม่เห็นซึ่งได้เชื่อมโยงความเข้าใจอันดีระหว่างพี่น้องสองฝั่งโขงมาช้านานแล้ว วรรณกรรมนับเป็นสื่อวัฒนธรรมประการหนึ่ง ที่ช่วยให้เราเข้าใจไม่เพียงแต่ภาษา ชีวิตความเป็นอยู่ และความรู้สึกนึกคิดของกันและกันเท่านั้น หากยังช่วยให้เราแลเห็นถึงพื้นฐานภูมิธรรมและความเจริญงอกงามทางสติปัญญาซึ่งมีอยู่ในทุกชาติทุกภาษา อันเราควรเคารพและเรียนรู้จากกันและกันอย่างเสมอมาเสมอไป

ตามปุมประวัติศาตร์นั้น อารยธรรมลุ่มแม่น้ำโขงหรือวัฒนธรรมข้าวเหนียวนั้น เจริญรุ่งเรืองไม่ยิ่งหย่อนหรืออาจจะยิ่งกว่าอารยธรรมข้าวเจ้าในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเสียอีก เพราะฉะนั้น วรรณกรรมลาวจึงมีความวิจิตรทั้งในแง่อักษรศาสตร์และแง่สื่อความหมายอันลึกซึ้ง

ไม่แพ้ของชาติอื่นใดในอินโดจีน และสิ่งซึ่งเราสามารถสัมผัสได้ใน
วรรณกรรมลาว โดยเฉพาะวรรณกรรมลาวยุคเก่าก็คือ ความสุภาพ
อ่อนน้อมถ่อมตน ทั้งต่อผีसाงเทวดา มนุษย์ สรรพสัตว์และธรรมชาติ

นี่ถ้าหากว่าไม่มีการยกเลิกการเรียนภาษาไทยน้อยในถิ่นอีสาน
แล้ว ป่านนี้ผู้คนในภูมิภาคนี้ก็คงจะมีอะไรเป็นที่น่าภูมิใจได้อย่างเป็นตัว
ของตัวเองมากกว่านี้ และไทย-ลาวในปัจจุบันก็คงเข้าใจกันและกัน
มากกว่านี้ด้วย โดยผ่านสื่อทางวรรณกรรมนั้นแล

ก่อนหน้านี้ ทางโครงการของเราได้เคยตีพิมพ์วรรณกรรมลาวมา
แล้ว ๒ เล่ม คือ นิทานลาวเรื่องนางตนโต ซึ่งแปลเรียบเรียงจาก
สมุดลานโดย กุสุมา รักษมณีและคณะ กับอีกเล่มหนึ่งเป็นวรรณกรรม
ลาวร่วมสมัยชุด **อวมเรื่องสั้นเขาวชนลาวยุคใหม่** แปลโดย
สันติสุข โสภณสิริ ซึ่งช่วยให้ชาวเราแลเห็นแง่มุมทางความคิดอันน่ารัก
ชื่อบริสุทธิ์ของสังคมนิยมแบบลาว มาบัดนี้ทางโครงการฯ ได้ตีพิมพ์
วรรณกรรมลาวขึ้นอีกเป็นเล่มที่ ๓ คือ **โคลงสุภาษิตโบราณของ
ลาว** ซึ่งแปลมาจากภาษาไทยน้อย ฉบับที่จัดพิมพ์โดย สถาบันค้นคว้า
ศิลปวรรณคดีแห่งชาติ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
เมื่อปี 2529 นี้เอง โดยมียอดพิมพ์ถึง ๓,๐๐๐ เล่ม นับว่าเป็นจำนวนไม่
น้อย เมื่อเทียบส่วนกับจำนวนประชากรลาวทั้งประเทศเพียง ๓ ล้าน
กว่าคน

การที่รัฐสังคมนิยมลาวจัดพิมพ์วรรณกรรมในยุคสมัยศักดินาขึ้น
มาใหม่นั้น นอกจากเหตุผลในทางชาตินิยมแล้วยังประสงค์จะสืบต่อ
พื้นภูมิธรรมเดิมของลาวซึ่งมีอยู่ก่อนหน้าการปฏิวัติ และอาศัยพื้นฐาน
ดังกล่าวประกอบส่วนในการสร้างสังคมใหม่ด้วย วรรณกรรมโบราณที่
ได้รับการจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ ในยุคสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
มีอยู่มากเล่มด้วยกัน เช่น **ท้าวฮุ่งท้าวเจือง จำปาสีตัน สังข์-**

นับแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ฉันทิ คำโคลงสุภาษิตโบราณก็มีอิทธิพล
ต่อสังคมลาวล้านช้างตั้งแต่ยุคศักดินามาจนถึงยุคสังคมนิยม อย่างไม่
อาจปฏิเสธได้ ฉันทิ (ความข้อนี้นักกล่าวไว้แล้วในคำนำของต้นฉบับ
ภาษาเดิม)

แม้พระราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว จะพูดภาษาการเมืองต่างกัน แต่ก็มีภาษาวรรณกรรมและภาษา
ทางวัฒนธรรมที่สื่อสารกันได้อย่างสนิทสนม ดังนั้น จึงควรที่จะ
ส่งเสริมทุนเดิมอันได้แก่ ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมซึ่งเป็น
เสมือน "ขั้ว" ที่มองไม่เห็นดังกล่าวแล้ว เพื่อจะเชื่อมสองฝั่งให้ใกล้ชิดกัน
ด้วยความบริสุทธิ์ใจ อันจะนำไปสู่การช่วยเหลืออุ้มชูกันในทางเศรษฐกิจ
ฉันพี่น้องเมืองน้อง มากกว่าจะเป็นการเอาวัดเอาเปรียบกันด้วยชั้นเชิง
ทางการเมืองของชาติที่ต่างลัทธิกัน ดังที่เป็นมาก่อนนี้

อันที่จริงนายสันติสุข โสภณสิริ ผู้แปลงานชิ้นนี้ก็มีใจเป็นผู้รู้
ภาษาไทยน้อย เพียงแต่สามารถอ่านออกเขียนได้บ้างเท่านั้น หากใน
การแปลครั้งนี้ได้อาศัยผู้รู้ ๒-๓ ท่านช่วยแนะนำให้ ซึ่งควรเอ่ยชื่อเสีย
ให้ปรากฏในที่นี้ คือ พระอาจารย์ผ่อง สมาฤกษ์ รองประธานศูนย์กลาง
องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยลาว (อ.พ.ส.) และพระอาจารย์
บัวคำ บุบผาวัง คณะ อ.พ.ส. แขวงวัดเทพนิมิต กับอีกท่านหนึ่งคือ
พระอาจารย์สมปอง สุวรรณมาโอ วัดมหารณพรราม กรุงเทพฯ

ทางโครงการของเราหวังว่า หนังสือโคลงสุภาษิตโบราณ
ของลาวเล่มนี้ จักเป็นดังฟางเส้นเล็ก ๆ อีกเส้นหนึ่ง ซึ่งช่วยเชื่อมโยง
ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คนสองฝั่งโขง และเชื่อว่าหากมีฟางเส้น
เล็ก ๆ เช่นนี้เป็นจำนวนมากแล้ว ก็จะสามารถพันรวมกันเป็นเกลียว
กระชับความสัมพันธ์ฉันพี่น้องให้แน่นเหนียว อย่างไม่มีใครมาทำให้
ขาดสะบั้นลงได้

คำนำผู้จัดพิมพ์ฉบับภาษาลาว

หลายท่านหลายสหายมักให้ข้อสังเกตว่า การผ่านวิวัฒนาการอันโศกโชนแห่งประวัติศาสตร์ของลาวเรานั้น มรดกอันล้ำค่าด้านมันสมองของปู่ย่าตายายพวกเราส่วนใหญ่ ได้ตกไปกับไฟ ไหลไปกับน้ำ และถูกปล้นสดมภ์เอาไปแอบแฝงให้คล้ายกับว่าเป็นของชาติอื่นไป จนเกิดมีสภาพน่าสังเวชสืบทอดกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน เช่นว่า เมื่อพบเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะเป็นวรรณกรรมหรือร่องรอยวัฒนธรรมอื่น ๆ ของชาติตนเอง พวกเราก็ไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่า นั่นคือของของตน

ชัยชนะอันเป็นประวัติการของการปฏิวัติภายในชาติ ได้เปิดเส้นทางแห่งการฟื้นฟูชุดคั่นและปกป้องรักษามรดกอันล้ำค่าของลาวอย่างกว้างขวาง เมื่ออิงตามนโยบายของพรรคแล้ว งานดังกล่าวคือภาระของประชาชนทั่วไป เช่นเดียวกันกับงานอื่น ๆ ในสังคม

หนังสือ **สุภาสิตโบราณ** เล่มนี้ ได้มาจากผลงานสะสมของอาจารย์ครูบุปผา ผู้ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาหลวง เมืองจัน ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ คือในสมัยที่เจ้าลักกรินทร์ เป็นพระเจ้าแผ่นดินแห่งราชอาณาจักรหลวงพระบาง สุภาสิตจำนวน ๑๖๐ บท (ในเล่มนี้) เขียนเป็นโคลงสี่สุภาพ หรือ คำโคลงแบบมหาสินธุมาลี พิมพ์ออกเป็นครั้งแรกในหนังสือชีวประวัติของท่านเอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยอาจารย์คำสุก (พระยาหลวงเมืองแสน) ผู้เป็นลูกเพื่อแจกจ่ายในโอกาสการถึงอสังกรรมของนางคำหล้าผู้เป็นมารดาที่ประเทศไทย จาก

ชีวประวัติดังกล่าว พวกเราารู้ได้ว่าอาจารย์ครูบุปผา มีต้นกำเนิดจากตระกูลชาวไร่ชาวนาชนบท คือ บิดาเป็นคนบ้านแอม เมืองเชียงใหม่ มารดาเป็นคนหลวงพระบาง และท่านก็เกิดที่บ้านนูน เมืองเชียงใหม่ ในปี ๒๓๗๗ เมื่ออายุ ๑๒ ปี ได้เข้าบวชเป็นสามเณรอยู่วัดบ้านนูนจนถึงอายุ ๒๐ ปี จึงได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ขณะที่อยู่สมณเพศนี้เอง ท่านเริ่มแสวงหาความรู้ โดยการอ่าลาถิ่นฐานบ้านเกิดและวัดเก่ามาอยู่วัดปากมว นครหลวงพระบาง เพื่อให้ได้อยู่ใกล้ชิดกับปราชญ์อาจารย์อื่น ๆ ทั้งสามารถค้นคว้าร่ำเรียนคัมภีร์ภิกษาวิชาต่าง ๆ ด้วย ท่านศึกษาเล่าเรียนด้วยตนเองเป็นประจำอยู่วัดปากมวเป็นเวลาถึง ๗ ปี จึงรับนิมนต์มาเป็นเจ้าอธิการอยู่วัดหมื่นนา และต่อมาไม่นานก็ได้รับตำแหน่งเป็นสมเด็จพระราชาครูวัดวิซุน จากความอุตสาหะมานะดังกล่าว ท่านได้กลายเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความรู้ลึกซึ้งทางด้านสิกขาบทวินัย เป็นผู้รอบรู้กิจการทางฝ่ายพุทธศาสนา รู้จักวิชาทางฆราวาส เช่น กฎหมาย รัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ โหราศาสตร์ ยุทธศาสตร์พิชัยสงคราม ทั้งยังเป็นนักเทศน์มหาชาติผู้มีชื่อเสียงโด่งดังคนหนึ่งในสมัยนั้นด้วย นอกจากวิชาการต่าง ๆ ที่เล่ามาแล้ว ท่านยังเป็นนักสะสมนิทานพื้นแผ่นดิน (นิทานพื้นบ้าน-ผู้แปล) คำสอนสุภาษิตต่าง ๆ ทั้งยังสามารถท่องจำเอาไว้ได้กับปากเกือบแทบทุกบททุกตอน และก็เป็นผู้ฝึกฝนเรียนรู้วิชาอาคมต่าง ๆ พร้อมทั้งเป็นหมอยาพื้นเมืองผู้ดีเด่นในยุคสมัยนั้นด้วย

ในคำนำของหนังสือชีวประวัติเล่มนี้ ตอนหนึ่งอาจารย์คำสุกได้กล่าวไว้ว่า “สุภาษิตโบราณชุดนี้ ได้มาจากพระยาหลวงศรีสินไชย (ฮาว) ซึ่งได้เก็บรักษาไว้และก็เป็นลายมือของบิดาข้าพเจ้าเองแท้ จึงนับได้ว่าเป็นของเก่าเดิมของลาวเราแท้” และยังได้กล่าวอีกว่า “ครั้นมาสอบอ่านตรวจดูแล้ว ก็เห็นว่ามีบางตอนคลาดเคลื่อนและตีความหมายได้ยาก จึงได้วานให้มหาสิลา วีระวงศ์ ช่วยเรียบเรียงให้”

ทางสถาบันพวกเรา ได้รับต้นฉบับของหนังสือดังกล่าวจากท่าน
อาจารย์มหาสีลา วีระวงศ์ ผู้ได้เก็บรักษาไว้ ซึ่งก็อยู่ในสภาพเก่าแก่
เต็มที ขาดเป็นรูหลายแห่ง ทำให้ข้อความขาดตกไป ประกอบกับมีความ
ผิดพลาดด้านอักขระและคำศัพท์มาก ดังนั้น เพื่อความแน่ใจทั้งรับ
ประกันคุณภาพให้ถูกต้อง หรืออย่างน้อยก็ให้ใกล้เคียงกันกับฉบับเก่า
เดิมแท้ของมันนั้น ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ พวกเราจึงได้พิจารณาแก้ไข
แต่บางคำศัพท์ ที่เห็นว่าไม่สอดคล้องกับข้อความอื่น ๆ ในวรรคเดียวกัน
อย่างไรก็ดีพวกเราเชื่อมั่นว่า การปรับปรุงให้สมบูรณ์นั้นคงจะเป็น
ขบวนการวิวัฒนาการที่กินเวลาพอสมควร และมาจากการประกอบส่วนของทุก
คนด้วย

ข้อสังเกตเบื้องต้น

เพื่อช่วยให้ความกระจ่างแจ้งเบื้องต้นแก่นักค้นคว้า นักอ่าน
พวกเราขอเสนอทัศนะบางอย่างเกี่ยวกับเนื้อในและศิลปะในการประ-
ดิษฐ์คิดแต่งคำโคลงสุภาษิตชุดนี้ ดังนี้.

เนื้อใน ทางด้านนี้พวกเราสามารถพิจารณาอยู่ ๒ ปัญหาด้วย
กัน เช่น จินตนาการของผู้แต่งและเป้าหมายของคำสอน

๑. ด้านจินตนาการ

ก. ท่านอาจารย์มหาสีลา วีระวงศ์ ได้ให้ทัศนะว่า **สุภาษิต
คำโคลงชุดนี้** มีส่วนได้รับอิทธิพลหรือจินตนาการมาจาก **คัมภีร์
โลกนิติ*** เหตุว่ามีหลายบทประกอบเนื้อในซ้ำกันหรือตรงกันกับเนื้อใน
ของบทต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน **คัมภีร์โลกนิติ** หรือแบบแผนประเพณีอันดี
ของโลก ที่นักปราชญ์โบราณอินเดียเขียนเป็นภาษามคร (บาลี) ต่อ
ไปนี้ คือตัวอย่างบางบทที่มีเนื้อในตรงกัน

* คัมภีร์โลกนิติมีอยู่ด้วยกัน ๑๖๗ คาถา แบ่งเป็น ๗ บรรพ คือ

๑. บัณฑิตบรรพ
๒. สุขชนบรรพ
๓. พาลชนบรรพ
๔. มิตรบรรพ
๕. อิตถีบรรพ
๖. ราชาบรรพ
๗. ปกิณกะบรรพ

คัมภีร์โลกนิติ

ธาชาบธพ ๒๗

คุณะโมลัพพันยุตุ โลกะปะปี นะโสพะติอะมิสสะโย อะนัคคะมะปะปี มะนิกัง
เหม็งนิสสายะโสพะเต

คำแปลลาว

ผู้มีคุณความดีเสมอด้วยสัพพัญญู ถ้าไม่มีคนชุกก็ไม่สง่างาม ดุจเดียวกับ
แก้วมณี (หัวแหวน) มีค่ามาก แต่ไม่มีทองคำเป็นที่อาศัย (ไม่มีเรือน-
แหวน) ก็ไม่งามฉนั้น

สุภาษิตคำโคลงลาว

มณีนิลขอดเข้ม	คำแดง
สีรุ่งเรืองใสแสง	ส่องได้
รู้หลักแม่นมีคุณแกลง	ยศยิ่งก็ดี
มีผู้ยกให้	จึงได้ถึงสถาน

อิติบธพ ๖

ชินนะมันนัง ปะสังเสยยะ ทารันจะคะตะ โยพพะมัง ระนะปัจจา
คะตังสรัง ลัสสันจะ เคหะมาคะตัง

คำแปลลาว

อาหารการกินที่ย่อยแล้วหนึ่ง เมียที่ตีเฒ่าแก่แล้วหนึ่ง ทหารรบศึกแพ้
แล้วกลับมาหนึ่ง จึงควรยกย่องว่าดี

สุภาษิตคำโคลงลาว

คนหาญรบศึกแพ้	คืนมา
ข้าวเปลือกเห็นเต็มตา	อยู่เล่า
อาหารให้กินดา	ดีอ้อม
เมียร่วมห้องถึงเฒ่า	จึงย่องว่าดี

ข. คำโคลงสุภาษิตชุดนี้ ยังมีส่วนได้รับอิทธิพลมาจากนิทานต่าง ๆ ด้วย เช่น นิทานชาดกนางตันโตและอื่น ๆ เช่นอยู่ในบท ๖๖, ๖๗ คำโคลงได้กล่าวถึง “นนทก” ซึ่งเป็นชื่อวัว ตัวละครเอกในเรื่องนางตันโตภาคนี้บทปกกรรม ในบท ๔๙ วรรคที่ ๒ คำว่า ชนกกุมาร ก็คือชื่อพระพุทธเจ้าในชาติหนึ่ง ส่วนในบางบทก็ได้บ่งชื่อออกจะแจ่มเพียงแต่พาดพิงถึงเนื้อความบางตอนเท่านั้น เช่นบท ๑๔๑ กล่าวว่า

เสือโคร่งคือคู่เพียง	คำตาย
ผกกินสัตว์ทั้งหลาย	ขึ้นเนื้อ
ยากพันให้อุบาย	แวนสว่าง
กระทำบุญเพื่อห้าม	ผาบม้างมรภัย

เนื้อความในบทนี้พาให้เข้าใจว่า ผู้แต่งอ้างอิงใส่เรื่องเสือกับกระทาย ซึ่งเป็นนิทานแฝงอยู่ในเรื่อง นางตันโต พระยาเสือซึ่งเป็นเจ้าป่าเปรียบคือ มัจจุราขหยิบยื่นความตายให้แก่ฝูงสัตว์น้อยใหญ่ทั้งหลาย

ค. เมื่อกล่าวว่าคำโคลงสุภาษิตชุดนี้ มีส่วนได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์และนิทานอื่น ๆ เรื่องนี้แน่นอนก็เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เพราะว่าในขบวนวิวัฒนาการแห่งประวัติศาสตร์อันกว้างไกลผ่านมานั้น ไม่มีชาติใดภาษาใดเลย ที่ไม่ได้รับอิทธิพลหรือผลสะท้อนทางวัฒนธรรม จากชาติใดชาติหนึ่งหรือจากกระแสใดกระแสหนึ่ง สิ่งสำคัญมีอยู่ว่า การสืบทอดเอาของกันและกันนั้น ในตัวจริงได้กลายมาเป็นของชาติตนแท้หรือไม่ มีเอกลักษณ์และลักษณะของชาติตน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มิใช่การลอกแบบชนิดที่ผู้คนมักกล่าวว่า ทฤษฎีต่อเอกลักษณ์ของชาติอย่างตื้อ ๆ นั้นหรือไม่ เมื่อพวกเราพิจารณาคูบทส่วนใหญ่ของสุภาษิตคำโคลงนี้แล้ว นอกจากจะเห็นว่า ได้มีการเลือกเฟ้น คัดตอนเอาอันยอดเยี่ยมในวรรณกรรมของโลก มาผสมผสานกับเอกลักษณ์ของชาติ จนมีลักษณะชาติอย่างครบถ้วนแล้ว ยังมีผลงานจากนักแต่งเองซึ่งพวกเรายังไม่เคยพบเห็นอยู่ในบทวรรณกรรมอื่น

๒. เป้าหมายของคำสอน

ย่อมเป็นอันแน่นอนที่สุดว่า ทุก ๆ คำสอนมีเป้าหมายทางสังคม ยิ่งเป็นสุภาสิตแล้วก็ยังมีเป้าหมายทางสังคมลึกซึ้งและกว้างขวาง เป็นบรรทัดฐานให้แก่คุณสมบัติแบบสัมบูรณ์หรือสัมพัทธ์ของคนตลอดยุคสมัย ของสังคมใดสังคมหนึ่งหรือตลอดไป สุภาสิตคำโคลงนี้ก็เช่นเดียวกัน มีเป้าหมายสอนให้คนรู้วิถีความประพฤติในสิ่งที่ควรหรือในสิ่งที่สอดคล้องกับมาตรฐานสังคม เช่น การมีมารยาทรู้จักเคารพนับถือผู้อื่น รู้บุญคุณและรักแพ่งพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ เพื่อนมิตร หลีกเว้นสิ่งที่ไม่ดี ขยันหมั่นเพียร และกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ดังนี้ เป็นต้น ปรัชญาคำสอนที่ซ่อนแฝงอยู่ในแต่ละวรรคแต่ละตอนนั้นลึกซึ้งมาก ซึ่งถ้าอ่านผิวเผินแล้ว ก็ไม่สามารถเข้าใจได้อย่างง่ายดายทีเดียวนัก แต่ก็มีบางบทสามารถเข้าใจได้ง่าย ตัวอย่างเช่น

๑. สอนเกี่ยวกับการออกแรงงาน

บทที่ ๗	ยามเวียกยามร่ำรู้	ศาสตร์ศิลป์
	ยามใช้สอยยามกิน	เมื่อนั้น
	อย่าอายค้อยอาจณ	จึงประกอบ จริงแยะ
	สุขสำราญตั้งนั้น	อาจได้คู่ควร

๒. สอนให้พากเพียรร่ำเรียนหล่อหลอมสติปัญญา

บทที่ ๒๘	ศาสตร์ศิลป์นี้ควรร่ำรู้	เรียนเอา
	เป็นดั่งน้ำในเรือเขา	ต้นไม้
	เมื่อก่อนจะเก็บเอา	ดอกหมาก นั้นนา
	ควรเก็บทุกคำเข้า	ลวดได้เหลือหลาย

๓. สอนให้มีความสามัคคีกับหมู่เพื่อน-พี่น้อง

บทที่ ๖๓	ป่าไม้มีต้นไม้	เหลือหลาย
	ลมบ่พัดทั่วหลาย	ท่าवलัม
	ต้นไม้ใหญ่และเดี่ยวตาย	มิได้อยู่เลย
	พี่น้องมีมวลกุ่ม	ข้าศึกหุ้มบ่เห็น

๔. สอนให้รักและนับถือผู้หญิง
บทที่ ๑๐๑ เห็นเมียท่านให้คิดเพียง มารดา
 เห็นสมบัติท่านคือหินผา และกระเบื้อง
 เห็นลูกสาวท่านให้ดูดา นื่องนึ่ง
 ให้ใส่ใจสิ่งนี้ ทุกคาบดูควร

๕. สอนให้รู้จักถนอมถ่อมตน
บทที่ ๑๖ คนถ่อยถูกยศแล้ว เมามัว
 มานะมีในตัว แข่งเข้ม
 สัปปุริสเจ้ายัมหัว เขามาก จริงแฮ
 นักปราชญ์ถูกยศแล้ว อ่อนน้อมมิสะทาว

นอกนี้ ยังมีหลายบทบอกสอนเกี่ยวกับการรู้จักแยกมิตรแยกศัตรู
ผู้รักษาระเบียบวินัย มีจรรยาธรรม

ด้านศิลปะของกาพย์แต่ง

เป็นที่สังเกตเห็นว่า นักปราชญ์ผู้แต่งคำโคลงนี้มีเจตนาเขียนให้
ลึกซึ้ง แหลมคมและสวยงาม (วิจิตรลายเรข) ดังข้อความในบทที่ว่า

ประสิทธิวิจิตรลายเรข	เรียนถ้อยถวายเป็น
บริสุทธิ์จุดตั้งปูนแปลง	มณีนิลอินทรรูปล้าง
อรองค์ประสงคจิตเจตน์	ก็ใจแล
สัปปุริสเอาออกอ้าง	อ่อนน้อมเชิญชม

เมื่อพวกเราได้อ่าน ได้พิจารณาพิเคราะห์แล้ว ก็เห็นว่าผู้แต่งสุภาษิต
คำโคลงนี้ได้ประสบความสำเร็จดังที่ได้ตั้งใจไว้ทุกประการ ไม่ว่าจะเป็
นความลึกซึ้งของเนื้อในกวี ศิลปะของการแต่งคำโคลงกวี หรือศัพท์คำ
เจรจาที่กลั่นกรองเอามาใช้กวี ทั้งหมดล้วนแล้วแต่น่าจับอกจับใจทั้งนั้น
อย่างไรก็ตาม เนื่องจากว่าสุภาษิตชุดนี้เขียนเป็นคำโคลงสี่สุภาพ ใช้
คำศัพท์โบราณเก่าปนบาลีสันสกฤตอยู่มาก เมื่อมาตกอยู่ในกฎเกณฑ์
การแต่งกวี บางคำจึงเปลี่ยนเสียงไป กระทั่งบางศัพท์ก็เปลี่ยนคำสะกด
ไปเลย ตัวอย่าง เสียงเอกเป็นเสียงโท

บทที่ ๒๐ โลมเล่า เป็น โลมเล่า บทที่ ๓๒ เท้า เป็น เท้า และอื่น ๆ
อีก

สถาบันค้ำคว้าศิลปวรรณคดีแห่งชาติ ผู้จัดพิมพ์สุภาษิต
คำโคลงแบบมหาสินธุมาลี ซึ่งเป็นส่วนภาคหนึ่งแห่งมรดกทางด้าน
วัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษเราสะสมประดิษฐ์สร้างไว้ให้ นี้ มีความมุ่งหวัง
อยู่ด้วยกัน ๒ อย่าง เช่น ปกป้องรักษามรดกอันนี้ไว้ เพื่อเป็นการฟื้นฟู
คำโคลงที่เคยแผ่ขยายอยู่ในสมัยโบราณนั้นให้มีชีวิตชีวาสืบต่อไปอีก
เพราะปัจจุบัน เกือบกล่าวได้ว่าคำโคลงประเภทนี้ตกอยู่ในสภาพถูกลืม
ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุหลายอย่าง และแม้พวกเราที่เป็นผู้ให้กำเนิดมัน
เองแท้ ๆ นี้ ยังมองข้ามคุณค่าของมันไป ทั้ง ๆ ที่ว่าความจริงแล้ว
คำโคลงแบบนี้ก็เป็นรูปแบบกวีที่มีลักษณะนำสมัยพอสมควร สามารถ
พรรณนาโลกได้ตามอารมณ์สำนึกของนักกวีได้อย่างงดงามและลึกซึ้ง
ในอีกด้านหนึ่ง ก็เพื่อให้นักค้ำคว้า นักอ่าน นักกวี มีพาหนะเพื่อพิชิต
ผลงานวรรณกรรม ตามเจตจำนงและแววประเสริฐของท่านด้วย
พวกเราหวังต้องการให้การจัดพิมพ์สุภาษิตคำโคลงแบบมหาสินธุ
มาลี ออกสู่สายตาเพื่อนนักอ่าน นักค้ำคว้าในครั้ง นี้ กลายเป็นสิ่งหนึ่ง
ที่ประกอบส่วนอยู่กับ "ยุคฟื้นฟู" แห่งวรรณคดีและศิลปะของลาวเรา
ให้ดำเนินไปอย่างมีชีวิตชีวา มีบาทก้าวอันหนักแน่น ตามเส้นทางแห่ง
ระยะขยายตัวใหม่ของประเทศชาติพวกเรา

สถาบันค้ำคว้าศิลปวรรณคดีแห่งชาติ

* พวกเรายังไม่ได้ค้ำคว้าเพิ่มเติมว่า คำโคลงมหาสินธุมาลีแบบนี้กำเนิด
ขึ้นในระหว่างใดกันแน่ แต่ท่านอาจารย์มหาสิลา วีระวงศ์ คาดคะเน
ว่าอาจจะอยู่ในระหว่างศตวรรษที่ ๑๖ สมัยวิชนราช

ຂໍໂທດຫຼາຍໆ

ປຶ້ມຫົວດັ່ງກ່າວ ຍັງບໍ່ສາມາດນຳ
ມາເຜີຍແຜ່ໄດ້ ເນື່ອງຈາກຍັງບໍ່
ໄດ້ຮັບການອະນຸຍາດໃຫ້ເຜີຍແຜ່
ໄດ້ຢ່າງເປັນທາງການເທື່ອ...

ດ້ວຍຄວາມຮັກແພງ